

בס"ד

האדם אינו עושה כלום לבד, לא הרווח ולא הפסד, לכן אל לו להשקיע ראשו ומאווייו בתוך ה'השתדלות'!!!

בנפשו כי בכוחו ועוצם ידו עשו לו את החיל הזה, וממילא הוא חושב כי יפסיד ממון אם ישובות ביום השביעי, שכן לדעתו אם היה עובד אותו יום היה מרויח יותר, ואם כן המאמין כי כל מזונותיו של האדם קצובה לו מר"ה, וכי אין פרנסתו תלויה במידת ההתעסקות, נקל לו לשמור את השבת כהלכתו, שאכן אין הוא מרגיש כי הפסיד דבר מה, שהרי מזוני קצוב לו בלאו הכי."

הרה"ק מקאצק זי"ע (שש"ק רפ"ט), מבאר בלישנא דקרא (תהלים קכח ב) יגיע כפיך כי תאכל, כי בדווקא אמר יגיע כפיך ולא יגיע ראשך, לומר שאף על האדם להתעסק בפועל בידיו לצורך פרנסתו או לשאר עניינים, מכל מקום יראה לעסוק בהם רק בידיו, ואילו ראשו ומחשבתו לא ישקיעו יחד עם ידיו בפועל הגשמי.

וכן ביאר הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע, (הובא בחמדת דוד פ' עקב), דחז"ל הק' אומרים (ברכות ח.) "גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים", ולכאורה צ"ב, במה גדולה מעלתו של הנהנה מיגיע כפיים יותר מירא שמים. וביאר, שהכוונה לעוסק ביגיע כפיו בלא יגיע ראשו, שאף בעסקו בעניינים עולם הוא רואה את בוראו בכל צעד ושעל, מדרגה זו של אמונה זכה וברה עולה יותר על מדרגת ירא שמים.

« הבוטח ב'השתדלותו' כמוהו כעובד עבודה זרה!! »

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (בספרו דרש משה תצוה), מבאר הפסוק ולא יזח החשן מעל האפוד (שמות כח, כח), שהנה אמרו חז"ל (זבחים פח) שהחושן מכפר על עיוות הדין, ואילו האפוד מכפר על עבודה זרה. אמנם באמת שני חטאים אלו שורשם אחד, והוא החסרון באמונה, כי המאמין באל חי שהוא קוצב את הפרנסה ואי אפשר לשום אדם להרוויח יותר מאשר נגזר עליו אפילו משהו, אינו נוטל מחבירו מאומה שלא כדין, ואף אינו מורה היתרים שונים לעצמו, כי הוא יודע אל נכון שלא יועיל לו כלום לעשוק ולגזול, וזה שחטא ונטל משל רעהו סימן שחסר לו באמונה השלימה והרי זה מעין כפירה ועבודה זרה, ועל כן לא יזח החושן מעל האפוד, להורות ששני עניינים אלו שורשם אחד.

וכך אמר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שהאיש הבוטח במלאכתו ובעיסוקיו וחושב שמהם יש לו מזונות ופרנסה, הרי הוא כעובד הכוכבים ומזלות, כי מה בינו ובניהם, הללו מדמים בנפשם כי יש בכח הכוכבים ומזלות להשפיע עליהם שפע פרנסה ושאר הצטרכויותיהם, וכיו"ב ממש הוא סומך על עסקיו ועובד אותם בחשבו כי מהם תצמח ישועתו. אלא יאמין האדם שכל הצלחת העסק אינה אלא צינור ואמצעי שעל ידו שולח לו הקב"ה פרנסתו בכל עת וכל שעה, וכל מה שהוא צריך לקבל בודאי יקבל בין אם יעבוד ובין אם לא יעבוד, אלא שעליו להתנהג כמנהג העולם ולעשות פעולות השתדלות כדי להמשיך את השפעת הפרנסה מידו הפתוחה והמלאה.

הגאון רבי ירוחם ממיר זצ"ל (בדעת תורה פ' וילך ע' קא), מבאר ענין זה באותו סגנון ובהרחבה, כדלהלן: "התורה הלא מדברת פעמים רבות בענין האמונה, וכדאי לראות כי לשון התורה בזה אחרת היא לגמרי מאשר אנו מורגלים, אמר הכתוב (דברים ח יב - יח) פֶּן תֵּאֱכַל וְשָׁבַעְתָּ וְגו' וְרַם לִבְךָ

« מי עושה מלאכה בששת ימי המעשה...?? »

כתיב בפרשה ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה יהוה לעשות אתם. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל העשה בו מלאכה יומת (שמות לה א-ב). המפרשים התקשו, לשם מה הזכירה התורה 'ששת ימים תעשה מלאכה' הלא המצוה היא רק לשבות ביום השביעי, ולא לעבוד בששת ימי המעשה. ועוד, מאחר שעיקר הציווי הוא איסור מלאכה בשבת, אם כן היה צריך לומר אלה הדברים אשר צוה ה' שלא לעשות אותם, ומדוע אמר אשר צוה לעשות אותם.

עוד דייקו המפרשים, (אור החיים הק' ועוד), במה שהכתוב מתבטא בלשון נפעל, 'ששת ימים תעשה מלאכה', שמשמע כאילו שהמלאכה נעשית ע"י אחרים ולא ע"י האדם עצמו, וכן צ"ב כפל הלשון של 'שבת שבתון', שמשמע שיש כאן איזה שביתה חזקה ומיוחדת.

הרה"ק בעל הנועם אלימלך זי"ע (בפרשת אמור ד"ה אכן) מבאר, שבא הכתוב ללמד היאך צריך האדם לעשות מלאכתו בימי המעשה, שלא יעלה על ליבו ח"ו שהוא הוא העושה את המלאכה, ובכוחו ועוצם ידו משיג את פרנסתו על ידי רוב חכמתו וכשרונותיו עסקיו ותחבולותיו, אלא נאמין כי הקב"ה הוא העושה את כל המעשים, אלא שנגזר על האדם לעשות השתדלות ולהתעסק במעשה ידיים, אך בעצם השי"ת הוא עילת על עילות וסיבת כל הסיבות, וכל הנעשה כאן אינו אלא דרך להביא אליו את הנגזר עליו מן השמים ואין הפרנסה תלויה כלל בעבודתו ומלאכתו, וזהו שאמר הכתוב ששת ימים תעשה מלאכה שיתחזק באמונה לדעת שהמלאכה נעשית מאליהם ובלי שייכות אליו כלל.

והנה כתב הרה"ק מנעשכ"ז זי"ע (לר"צ אסטראווער, הובא בילקוט יוסף ע' רע"ו), כי אכן הבטחת הבורא הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (שמות טז, ד) לא לשעתה הייתה, אלא היא עומדת וקיימת עד עצם היום הזה, ועדיין באה הפרנסה לכל איש ואיש מאותה ברכת המן כדרך שהמטיר הקב"ה בהיות בני ישראל במדבר. וכדרך שהיתה אז מכוסה בטל מלמעלה ומלמטה, כך היא באה כהיום מכוסה בטל, כלומר תחת הסתר ועיטוף, שנראה כאילו השתדלותו ועסקיו בל"ט (אותיות טל) מלאכות כזורע חורש וקוצר וכו' הם המביאים לו פרנסתו, ובאמת אינו כן.

וכך ביאורו של מקרא, אלה הדברים, כלומר, ל"ט מלאכות צוה ה' לעשות אותם, שיתעסק האדם בששת ימי המעשה, וזהו שאמר שהמן - ר"ל השפעת הפרנסה, מכוסה בטל מלמעלה ומלמטה, דהיינו שנראה לבאי עולם שהטל אלו הל"ט מלאכות, הם המביאים לאדם את מזונו, אך באמת אינם אלא הסתר וכיסוי למן ולפרנסה הנשפעת ממעל על ידי הקב"ה.

וההתחזקות באמונה שהפרנסה באה מן השמים ולא על ידי ההשתדלות תביא אותו לידי מנוחה ומרגוע, ותסיר ממנו דאגת הפרנסה.

וכמו שהרחיב בזה בספר אפריון (להגר"ש גאנצפריד זצ"ל, בעל קיצור שלחן ערוך) בזה"ל: "אדם אשר אינו מאמין כי פרנסתו קצובה לו משמים והוא חושב כי במעשי ידיו ירויח יותר או פחות, קשה עליו שמירת שבת שכן הוא מדמה

טוב ובאופן היותר מועיל, יש מן הצורך שמרדכי בעצמו ידבר עם אסתר וישטח בפניה את סיפור המעשה על כל צדדיו, ויתווה לה את דרכי הפעולה הרצויים והאפשריים, וא"כ היה לו למרדכי להסיר את שקו לשעה קלה למען תהא לו אפשרות כניסה אל חדרה של אסתר, ולמה זה סירב לקבל את עצתה של אסתר והבגדים ששלחה אליו, ואף כי לבישת השק היה בה ענין חשוב בפני עצמו, כידוע, עם כל זאת, הלא אין לבישת השק עיקר יסודי בעצם התענית וחובתה, ומאיך ההשתדלות באותה שעה חובת השעה היא להצלת כלל ישראל הנתונים במצב חמור למאוד."

"אלא ודאי הנהגה זו של מרדכי הצדיק ללמד יצאת, כי ההשתדלות לגבינו אינו נחשבת מאומה במערך המעשים לביטול הגזירה, וכי אחת היא הדרך, תשובה ותפלה וצדקה שמעבירין את רוע הגזירה, זו היא הדרך ואין בלתי, וכדבריו הידועים הרמב"ן (בראשית לו, טו) 'הגזירה אמת והחריצות שקר', כלומר הגזירה גזורה היא מאמיתת עצתו ית', ועצת ה' היא תקום, וכל דרכי החריצות וההשתדלות אינם אלא שקר".

"ואם יחפוץ האדם לבטל מעליו גזירת שמים אין לו לשים מבטחו ומפלט לנפשו בשבילי ההשתדלות, אלא לאחוז ביתר עוז בכתפי אביו בנושאו על זרועו, מתוך הכרה מוחלטת כי רק הקב"ה יצילנו מידי הזאבים למיניהם, וזהו התיקון לחטא אשר גרם להביא את עמלק על ישראל לחוש בשלימות כי יש ה' בקרבנו הרועה אותנו בנאמנות", עכ"ל.

הגרעק"א מבאר את דקדוק הפסוקים, במה שאמר יוסף לשר המשקים (בראשית מ, יג) "והשיבך על כנך ונתת כוס פרעה בידו 'כמשפט הראשון' אשר היית משקהו", שלכאור' מה הכוונה ב'כמשפט הראשון'. ועוד את התמיה הידוע, איך אפשר שיוסף הצדיק, פנה אל רהבים ח"ו, לתלות בטחונו בבשר ודם, בזה שאמר לשר המשקים "כי אם זכרתי".

וביאר בזה באופן נפלא, דהנה באופן טבעי אחרי שאדם נכשל באיזה ענין גשמי, אזי הוא נוהר שבעתים ועושה תוספת של השתדלויות שונות ומשונות, כדי שלא ליכשל בו פעם נוספת, והבין יוסף, שגם שר המשקים, כיון שנתפס על חוסר זהירות בנקיות כוס פרעה, שבודאי הוא מלא חשבונות איך יזהר מכאן ולהבא על כל תנועה שלו, כדי שלא יכשל עוד פעם.

לכן ראה יוסף לנכון להוציא אותו מן מחשבות כפרניות אלו, ואמר לו שזוהו טעות, ולא יוסיף ולא יועיל כלל את תוספת השתדלות בענין זה, כי אם נגזר שישב בכלא אזי בכל אופן יגיע לשם, ולכן הורה לו "ונתת כוס פרעה בידו 'כמשפט הראשון'" לגמרי בלי שום תוספת לחץ ופעילות גשמיות בענין זה, כי באמת כל הגעתו לבית האסורים אינו כלל מחמת חוסר זהירותו כמו שנראה מכל השתלשלות טבעית של הפרשה, אלא נפילת הזבוב בכוסו של פרעה היתה כי אם בשביל שיהיה עם יוסף בבית האסורים, ועי"ז יתגלגל שיזכרנו לפני פרעה, וזהו "כי אם זכרתי וגו'".

ועל פי כל הנ"ל מובן גם מדוע הקדימה התורה הק' את ענין של עבודת האדם בששת ימי המעשה בכלל, ובלשון 'נפעל' בפרט, כי התורה הק' רצה ללמדנו, כי גם באותן ששת ימי המעשה שהאדם עוסק בהשתדלויות לפרנס את עצמו, חובה עליו להאמין ולהתייחס אליה כאל מלאכה שכביכול נעשית מאליה, שלא יעלה על דעתו כי הוא העושה והמפרנס, אלא ידע כי הכל משמים וכאילו נעשית המלאכה מאליה.

וכשהאדם חי כל משך ימי השבוע במדרגה זו של בטחון, ועושה רק השתדלות באופן שהוא בגדר פורע את חובו, כיון שזהו גזירת המלך, אז הוא יכול לקבל ולשמור את השבת כראוי וכנכון, נמצא לפי"ז שמלאכתו של האדם במשך ששת ימי המעשה, משמשים כהכנה רוחנית לקבל קדושת שבת קודש.

ושכחת את ה' אלהיך וגו' ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל". הנה שכחת ה' - כפירה בה', לא נאמר בתורה שבאה זאת מצד דעות רעות, מצד חקירות כוזבות, אשר הם הובילו אותו לטעותיו, דרכי התורה בהזרת האמונה אחרות לגמרי, כפירה באה מצד מצב האדם, מתוך המצב של 'זרם לבבך', מתוך גאווה, גאווה זו היא כפירה, והעצה נגד כפירה הוא ענוה 'וזכרת כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל', ע"כ.

מעתה כיון שמושרש בטבע האדם שאומר כוחי ועוצם ידי, דרוש לזה מלחמה קשה ונוראה כדי לשנות הטבע המוטבע והמושרש עמוק בלבנו, זה היא עבודה זרה ממש! כי זה היפך האמונה, שיסודות האמונה הוא שאין עוד מלבדו, וזהו היחוד השלם, שצריך כל אדם להאמין שהכל מאת הקב"ה והוא יוצר הסיבות, וכנאמר בתפילת חנה (שמואל א' ב, ב) כי אל דעות ד' ולו נתכנו עוללות (שמואל א' ב, ג), כל העלילות והסיבות הם רק ע"י הקב"ה הגוזר אלו סיבות יהיו לאדם.

« נסיון תמידי יומיומי ב'כוחי ועוצם ידי'!! »

הסבא מקלם ז"ל היה אומר, שלא נאמר בכתוב (דברים ת, ז) 'פן תאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה', אלא נאמר 'ואמרת בלבבך', שזה יותר לשון ודאי, ואינו בתורת חשש, כי זה מטבע האדם שיאמר ויחשוב כך. ובאמת כאשר נתבונן היטב נראה, האיך מחשבה זו מקיפה את כל אורחות חיינו, כי לב יודע מרת נפשו, שהלא ספוגים אנו במידות רעות של קנאה תאוה וכבוד, ואי לאו הרגשת הכוחי ועוצם ידי, לא היה כלל מקום למדות מגונות האלו, שהרי אם האדם מאמין שכל הכוחות והתכונות, היכולות וההשגות, הכל הם מהקב"ה ואין האדם לוקח אותם מעצמו, אין שום טעם לא לקנא ולא להתאוות ולא לאהוב ולרדוף אחר כבוד.

והתורה הק' ממשיכה שם וזכרת את ה' אלקיך, כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל (שם, יח), ובאונקלס תרגם "ותיזכר ית ה' אלהיך הוא דיהיב לך עצה למקני נכסיך", והיינו, שאף כאשר קנה אדם נכסים והתעשר, אסור שיעלה בלבו מחשבה שרק מחמת גודל פקחותו הצליח בקניית הנכסים, אלא צריך להכיר ולהאמין שהקב"ה הוא אשר נתן בלבו את הסיבות ואת התנאים, לכך שעלה בדעתו לקנות נכסים אלו.

ועי' שם ברמב"ן שמפרש את הכתובים, שלכן סיבב אותם הקב"ה במדבר וכן האכילם את המן, כי היה הכל כדי ללמדם ולהשריש בתוכם, את ענין הבטחון בהקב"ה, שכמו שבמדבר אף אחד אינו מרמה את עצמו שכאילו הוא עצמו ביכולתו וכישוריו השיג את פרנסתו וחיותו, כי שם היו כולם רואים בחוש שאי לאו שהקב"ה

מנהיג אותם ומאכילם, לא היו יכולים לשרוד בתנאים הטבעיים שבמדבר, והאויבים הרבים מסביבם, וא"כ את האמת הזאת יקחו וימשיכו להכיר בה גם הלאה, כשהם יכנסו לארץ ישראל ויתחילו לחיות חיים 'רגילים', שתמיד יזכרו שאין להאדם כוח לעשות שום דבר מבלעדי עזרתו ית'.

הגאון ר' יצחק אייזיק שר (ראשי ישיבת סלבודקה, בספרו לקט שיחות מוסר ח"ב עמ' קעב) מבאר במאמר נוקב ענין ה'ארור הגבר אשר יבטח באדם', וז"ל בא"ד: "ענין זה יש לנו ללמוד מהנהגתו של מרדכי הצדיק, אשר בשמעו את דבר הגזירה על עמו, מיד 'ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר' וחז"ל מספרים (לק"ש אסתר ז, ט-ט) שכששלחה אסתר למרדכי שסיר שקו מעליו, ענה לה "אמר (מרדכי) איני מזיז השק עד שיעשה הקב"ה ניסים כמו שעשה לראשונים".

"ולכאור' עלינו להבין, הלא לבישת השק מנעה את מרדכי מלהיכנס אל חצר המלך ולדבר עם אסתר פה אל פה, כי אין לבא אל המלך בלבוש שק, והרי מעשה ההשתדלות היא ענין רציני ובר חשיבות למאד הנדרש לעת שכזו, וזה ודאי שכדי שההשתדלות ע"י אסתר תעשה פרי על צד היותר